

DOKTOR ŞERAFETTİN MAĞMUMİ'NİN HATIRATINA DAİR GÖZLEMLER

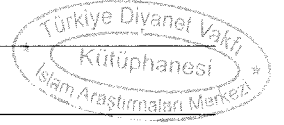
Ya Hürriyet Ya Yolsuzluk

15 Eylül 2022

0817

ADİL BAKTIAYA

Mağmumi, Şerafeddin (133476)

ŞERAFETTİN MAĞMUMİ'NİN GÖREVİ
YOLCULUĞA MÜDHALE ETMEK İSE DE NEMELE
BİTİRİLE DÜNYAYA BİR DOKTOR GÖZÜNÜN
YANIK SIRA NEM HER ALANDA AZ ÇOK BİLGİSİ
OLAN BİR BİLİM İNCANI NEM DE ÜLKESİNİN
SOSYAL VE EKONOMİK SORUNLARINI
GÖZÜNE ÖZEL KOLLARINI ÖZLEMİŞ İDEALİST
KURUMSAL BİR DEVLET ADAMI GÖZÜYLE
GÖZLEMLERİ.

Gözlemlerini yazarken Mağmumi, mecburen tedbirli davranmış ve kararında serzenişlerin ötesinde siyasetle ilgili pek bir şey yazmamıştır. Tuhaf bir şekilde bunun yazdıklarına olumlu bir yansıması olduğu söylenebilir: çünkü böylece, siyasi olayların ciddiyeti ve hayatın başka hiçbir yönüne yer bırakmayan önceliği onun bu ilk kez tattığı gezme/görme heyecanını gölgelememiştir. Henüz acemi bir seyyah olduğu için olmadık ayrıntılar aktarır Mağmumi ve asıl bu ayrıntılar onun yazdıklarını ilginç kılar.² Ancak sonraki yıllarda seyahatte ustalaştıkça/tecrübe kazandıkça (!) yazdıklarının sıradanlaştığını kişisel bir kanaat olarak belirtmek gerekir; ya da bunun sebebi belki de Anadolu'da şaşkınlık yaşayan bir Beyoğlu insanının Avrupa'da şaşırtıcı bir şey görememesidir.

1 894 yılının Ağustos ayında Doktor Şerafettin Mağmumi kolerayla mücadele etmek üzere Bursa'da görevlendirildiğini öğrenir, eşyalarını hazırlayıp yola çıkar. Bursa, Mudanya, Bandırma, Erdek, Balıkesir, Edremit ve Ayvalık dolaylarında sıhhiye müfettişi olarak kolerayla mücadele edecek, 4,5 ay süren bu görevin bitiminden birkaç ay sonra yine aynı görevle bu sefer Mersin, Adana, Halep, Beyrut ve Şam dolaylarına gidecektir. Mağmumi yol boyunca izlenimlerini, görevi sırasında yaptıklarını ve gördüklerini kaydeder ve böylece iki kitaplık, okunması çok keyifli olan ve Osmanlı dünyasının farklı bölgelerinden ve farklı yönlerinden manzara sergileyen bir hatırat ortaya çıkar.¹

Bu çalışma iki kısımdan oluşmaktadır, önce (i) gözlemler kısmında hatıratı ilginç ve keyifli kılan bazı noktaların yanı sıra Mağmumi'nin taşraya bakışına ve onun ufkunu genişlettiği tahmin edilebilecek kimi tecrübelerine odaklanılacak; ardından ikinci kısımda (ii) yolsuzluk ve kötü yönetim örneklerinin bu seyahatin belirgin bir arka planını oluşturduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Tabii bu vesileyle Mağmumi'nin kaçındığı siyaset konusuna da ister istemez girilmiş olacaktır. Doğrusunu söylemek gerekirse bu yazı boyunca Mağmumi'nin gezi notlarındaki tespitler ya da şahitlikler aracılığıyla o günün Osmanlı dünyasını anlamaya çalışmaktan çok, "Mağmumi bu geziden ne öğrenmiş olabilir?" sorusunun cevabının peşine düşülmüştür. 19. yüzyılın sonlarında bir salgınla savaşma göreviyle Anadolu ve Suriye'de seyahat eden 24 yaşında bir Osmanlı doktoru hem memleketi tanımakta, böylece ufkunu genişletmekte, hem de iyileştireceği halkın önceden kestirilemeyen tepkilerinin yanı sıra attığı hemen her adımda aksiliklerle ve idari beceriksizliklerle karşılaşmakta ve elbette fikrî olarak da şekillenmektedir.

Önceden belirtmek gerekirse Mağmumi, gezi notlarının arka planında hep görülen yolsuzluğu eleştirmeyi hedeflememiştir, ancak yine de yaşadığı bu tecrübe önemlidir; çünkü kısa bir süre sonra yurtdışına kaçacak ve Paris'teki Jöntürk grubuna katılacak olan Mağmumi'yi okuduğu gazeteler, Fransızca kitaplar ya da Osmanlı Devleti'nin uluslararası sahnedeki durumuna dair arkadaşlarıyla yaptığı sohbetler kadar, şahit olduğu bu yolsuzluklar ve idari beceriksizlikler de etkilemiş olmalıdır. Mağmumi, bilindiği gibi yola

Doktor
Şerafettin
Mağmumi

